

УДК 37.015.31:323.1

Романюк Світлана
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки
та методики початкової освіти
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
<https://orcid.org/0000-0002-9905-8880>
s.romaniuk@chnu.edu.ua
м. Чернівці, Україна

Мафтин Лариса
кандидат філологічних наук,
доцент, доцент кафедри педагогіки
та методики початкової освіти
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
ORCID: 0000-0003-1458-9277
e-mail: l.maftyn@chnu.edu.ua
м. Чернівці, Україна

НАЦІОНАЛЬНО - ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ

Анотація. Стаття присвячена проблемі національно-патріотичного виховання зростаючої особистості в умовах новітніх викликів, що актуалізують україноцентричні орієнтири, спрямовують до пошуку нових шляхів розвитку національної свідомості, активної громадянської позиції, етнічного патріотизму як особистісної якості. Авторами здійснено аналіз проблеми національно-патріотичного виховання зростаючої особистості в історії вітчизняної педагогічної думки; актуалізовано виховний досвід скаутських організацій, як таких, що максимально сприяють формуванню національно свідомого вихованця, патріота своєї держави, з почуттям обов'язку й відповідальності за майбутнє Батьківщини, готового працювати задля її блага і за необхідності стати на захист її безпеки та національних інтересів.

Розкрито особливості національно-патріотичного виховання в умовах викликів сучасності: потреба чіткої окресленості теоретико-методологічних підходів до змісту національно-патріотичного виховання; викорінення рудиментів радянщини, явищ псевдопатріотизму; активізація роботи з військово-патріотичного напрямку; участь у волонтерстві; продумана система виховних впливів на особистість; плекання мовно-ментальної стійкості, оновлення програми національно-патріотичного виховання на україноцентричних засадах.

Ключові слова: виховання, модернізація освіти, національно-патріотичне виховання, зростаюча особистість, національна свідомість, ідентичність, україноцентризм.

Постановка проблеми. Глобалізаційні перетворення, перехід до інформаційного суспільства, якими позначена перша третина нового тисячоліття, поставили перед освітою низку світоглядно-гуманітарних викликів, що стосуються не тільки інтелектуального, розумового вдосконалення людини, а й розвитку її ціннісної сфери, етнічного самоусвідомлення, духовності, моральних якостей, формування національно свідомого громадянина.

Тож у нових цивілізаційних умовах особливої ваги набуває проблема всебічного розвитку особистості – людини, яка не лише володіє певним комплексом знань, здатна успішно інтегруватися до технічних інновацій, а й бути амбасадором змін у суспільній свідомості, світоглядних перетворень, ціннісних орієнтацій. Сучасні виклики сьогодення актуалізують національні, україноцентричні концепти, спрямовують до удосконалення процесу патріотичного виховання, пошуку нових шляхів розвитку національної свідомості, активної громадянської позиції, етнічного патріотизму як особистісної якості, формування ціннісного ставлення до історії, культури, збереження й поглиблення своєї національної ідентичності.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Питання національно-патріотичного виховання – одне із ключових у психолого-педагогічній науці. Вагомий внесок у розкриття його різнобічних аспектів зробили вітчизняні вчені, як минулого, так і сучасності.

У творчому доробку видатних педагогів, просвітителів, громадських діячів минулого знаходимо чимало паралелей із сьогоденням, їх ідеї щодо змісту національної освіти, засобів, методів, прийомів виховання суголосні нинішнім суспільним запитам: К. Ушинський («Людина як предмет виховання», «Про народність у громадському вихованні»), М. Костомаров («Книга буття українського народу», «Україна», «Дві руські народності»),

П.Куліш («Виховання дітей», «Виховання дітей за підмогою школи»), І.Франко («До історії нашого відродження», «Наші народні школи і їх потреби», «Двоязичність і дволикість», «Хома із серцем і Хома без серця», «Отвертий лист до галицької української молодіжі», «Поза межами можливого»), М.Грушевський («Хто такі українці і чого вони хочуть», «Про українську мову й українську справу», «Початки громадянства», «Культура краси і культура життя»), М. Драгоманов («Пропащий час - українці під Московським царством», «Народні школи на Україні серед життя і письменства в Росії», «Дивацькі думки стосовно української національної справи», «Листи на Наддніпрянську Україну»), Б. Грінченко («Якої нам треба школи», «Народні вчителі і українська школа», «Листи з України Наддніпрянської»), Г. Ващенко («Виховний ідеал», «Виховання волі і характеру», «Виховання любові до Батьківщини»), І. Огієнко («Без спільної літературної мови немає нації», «Наука про рідномовні обов'язки», «В Україні, а не на Україні», «Історія української культури»), С. Русова («Дитячий сад на національному ґрунті», «Нова школа», «Краєзнавство в народній школі», «Ідейні підвалини школи», «Націоналізація школи»), С.Сірополко («Завдання нової школи»), Я. Чепіга («До національної школи», «Національність і національна школа», «Народний учитель і національне питання», «Національне виховання»), В. Сухомлинський («Народження громадянина», «Батьківська педагогіка», «Як виховати справжню людину», «Серце віддаю дітям») та ін.

Основні положення вказаних вище праць фундаторів національної системи освіти й виховання набувають особливої актуальності в умовах розбудови Нової української школи, захисту національних інтересів, слугують вагомим підґрунтям для оновлення концепцій, програм, стратегій, методик національного виховання.

Філософсько-світоглядний аспект національно-патріотичного виховання розкрито у працях В. Бичка, І. Зязюна, І. Надольного, В. Кульчицького, І.Стогнія, Л. Хомич та ін. Політичні грані національно-патріотичного

виховання висвітлено у наукових розвідках З. Бойко, П. Гай-Нижника, Ж. Петровича, Ю. Руденко, Л. Чупрія.

Психологічну складову цієї проблеми розкривають дослідження І. Беха, М. Боришевського, І. Галецької, Ю. Ільїної, В. Котирло, В.Москальця та ін.; педагогічні аспекти розглядаються в роботах О. Александрова, О. Вишневського, Т. Завгородньої, В. Кременя, Н. Лисенко, А. Погрібного, Ю. Руденка, М. Стельмаховича, О. Сухомлинської, Є. Сявакко, Г. Філіпчука, М. Чепіль, К. Чорної та ін.

Важливу роль у процесі національно-патріотичного виховання сучасні науковці відводять таким принципам, як гуманізм, народність, культуровідповідність, природовідповідність, національна спрямованість, усвідомлена активність, полікультурність, історична пам'ять тощо, наголошуючи на нових концептуальних підходах до вирішення проблеми національно-патріотичного виховання підростаючих поколінь, усвідомлення її вагомості й першочерговості.

Мета статті – висвітлити особливості національно-патріотичного виховання, як чинника пізнання та самопізнання українців в умовах викликів сучасності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Трансформації, які відбуваються у соціально-політичному житті нашої держави, розв'язана росією повномасштабна війна, воєнний стан зумовлюють зміну пріоритетів у виховній парадигмі, уточнюють сучасні погляди на освітні цілі й завдання. Григорій Пустовіт, зокрема, розглядає їх як «комплекс взаємопов'язаних вимог щодо поєднання природного та соціогуманітарного знання, як необхідна передумова інтеграції роз'єданого конкретного знання в єдину систему навчального матеріалу, що надає йому визначеної цілісності й концептуальності. За такого підходу знання стають важливими і головне необхідними компонентами розвитку національної системи освіти, що здатна сформувати зростаючу особистість як творця власної долі, як креативну й інноваційну, як громадянина і патріота своєї держави» (Г. Пустовіт, 2013, с.28).

Виклики сучасності, загроза суверенності держави, її територіальної цілісності спонукають знову повертатися до проблеми, вирішення якої має надзвичайно вагомий значення не тільки для нашого майбутнього, а й для подальшого суспільного поступу, стабільності світового порядку: виховання людини з високим рівнем усвідомлення моральних, національних, громадянських цінностей, переваг духовного над матеріальним, єдності й сили духу, що нині також виступають одним із основних чинників забезпечення консолідованості українського суспільства. У цьому контексті актуалізується теза про те, що цілісність та згуртованість нації обумовлюється наявністю такого важливого фактора як національна свідомість - «уявлення про себе, як про національну спільноту /.../ Коли особистість вважає себе частиною такої спільноти, можна стверджувати факт існування національної свідомості» (Г.Касьянов, 1999, с.95).

У процесі формування національної свідомості особливого значення набуває спільність географічної території, історичних традицій, мови, релігії, національних прагнень, єдиних підходів до процесу виховання тощо. Невичерпним джерелом національного духу дослідники вважають рідну мову, народну культуру, звичаї, традиції, зразки виховного досвіду попередніх поколінь, які перешкоджають асиміляційним процесам, сприяють збереженню національної ідентичності, розвивають почуття гордості за приналежність до української нації: «Вивчіння нації, її особливостей стає обов'язком всякого здорового виховання; це допомагає поставити молодий парост нації в ті нормальні обставини, в той світ реальних прийманні, які складуть дужу, сталу, суцільну й здорову людину, цілу, не попсовану особу, яка вірить у свої сили, в свою міць, в свою націю, в своє людське призначіння!» (Я.Чепіга, 2003, с. 205).

Новий час ставить перед вітчизняною освітою завдання формування такої особистості, яка б відповідала новим суспільним запитам. Згідно концепції НУШ, сучасний випускник має бути «цілісною особистістю, здатною до критичного мислення»; патріотом «з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення,

поважає гідність і права людини»; інноватором, спроможним «змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя» (Нова українська школа, 2016, с.106). Вирішення цих завдань неможливе без опори на кращі зразки національної культури, багатовіковий народний виховний досвід, оскільки саме вони здатні посилити філософію концепції НУШ, є підґрунтям плекання національної ідентичності, творення усвідомленого носія української ментальності.

На цьому наголошує професор Ю. Руденко, зазначаючи, що, з одного боку, концепція поглиблює демократичні основи організації освіти, а з іншого, на жаль, не враховує у достатній мірі культурно-історичні досягнення, національно-духовні цінності українського народу; такі ключові поняття національно-патріотичного виховання, як «герой», «подвиг», «героїко-патріотичне виховання» у ній не акцентовані: «У змісті концепції немає положень, які б спрямовували педагогів на застосування ефективних шляхів і засобів навчально-виховної роботи в новій школі з метою пробудження і формування в кожній особистості найдорожчих, святих почуттів, моральних та ідейно-духовних цінностей, сконцентрованих у доленосних поняттях «рідність», «українськість», «україноцентризм», «національна гідність», «український патріотизм». Адже рідний, український – це для нас, українців, синоніми, і чим глибше ми любимо рідні, свої національні цінності, тим більше шануємо культурні, духовні цінності інших народів» (Ю. Руденко, 2019, с.20).

Варто зазначити, що поняття національних і загальнолюдських цінностей обґрунтовуються у чинних нормативних документах, які врегульовують процес національно патріотичного виховання: Конституція України (стаття 11, яка зобов'язує державу сприяти консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості), Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.12.2016 р. № 954-р «Про затвердження плану заходів щодо популяризації державних символів України, виховання поваги до них у суспільстві», Постанова Верховної Ради України від 21. 02. 2017 р. № 1857 - VIII «Про

вшанування Героїв України та інформування громадян України про подвиги українських військових», Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3.10.2018 р. № 710-р «Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні», Закон України від 25.04.2019 р. № 2704 - VIII «Про забезпечення функціонування української мови як державної», Указ Президента України від 18 травня 2019 р. № 286/219 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання», Постанова Кабінету Міністрів України від 09.20.2020 р. № 932 «Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки», Розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 р. № 1233-р «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року», Лист Міністерства освіти і науки України від 10.06.2022 р. № 1/6267-22 «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України».

У вказаних документах наголошується на необхідності «здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей» (Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. Наказ МОН, 2022). Особлива увага звертається на оновлення змісту освіти, насичення його українознавчими концептами, ідеалами: інформація про національно-визвольну боротьбу українців, зразки мужності, відваги, самопожертви кращих синів і доньок України у доленосні періоди нашої історії: Київська Русь, Українське козацтво, Січові Стрільці, бійці УНР, ЗУНР, Карпатської Січі, УПА, учасники дисидентського руху, борці проти тоталітарного режиму, герої Крут, Майдану, Небесної Сотні, Азовсталі, воїни ЗСУ тощо.

І. Д. Бех, один із авторів «Програми патріотичного виховання дітей та учнівської молоді» (2014) у своїх дослідженнях зазначає, що національно-патріотичне виховання є «комплексною, системною і цілеспрямованою діяльністю органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, школи,

інших соціальних інститутів щодо формування високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, готовності до розбудови демократії, виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, прагнення цілісності, незалежності України, сприяння єднанню українського народу, громадянського миру і злагоди в суспільстві» (І. Бех, 2018. с. 160).

Новітня освітня реформа торкається й такого важливого аспекту виховання як формування української ідентичності. Реалізації цього завдання, на нашу думку, найкраще відповідає врахування історичного досвіду й практики скаутських організацій: Пласт, Гайди, Січ (національні, морально-етичні ідеали – Добро, Україна, Родина; оригінальні форми, методи, засоби національно-патріотичного виховання; вишкіл волі, характеру; фізичне вдосконалення, зміцнення здоров'я; перспектива самореалізації, свободи вибору діяльності; можливість отримати практичні навички виживання у природі, військова підготовка; формування кращих якостей особистості – цілеспрямованість, почуття відповідальності, самодисципліна, прагнення до вдосконалення тощо).

Особливої уваги заслуговує скаутський метод виховання у «Пласті», який є цілою низкою взаємопов'язаних елементів, кожен з яких має свою виховну функцію, доповнюючи вплив інших. Серед них:

- Пластова Обіцянка і Пластовий Закон: «Обіцяю робити все, що в моїй силі, щоб бути вірним Богові та Україні, допомагати іншим та жити за Пластовим Законом» (О. Лісовець, 2011, с.81);

- гурткова система;
- навчання через працю;
- символічна основа;
- програма прогресивного розвитку особистості;
- перебування в природі;
- підтримка дорослих.

Питання національної ідентичності й самосвідомості набуває особливої гостроти у переломні періоди, коли першочерговим і надважливим є розуміння того, що нас єднає, робить нацією, здатною здолати негаразди, протистояти зовнішній агресії: «Концептуальні, змістові, структурні, організаційні впливи філософії українознавства як системи знань і цінностей українського народу сприятимуть виробленню якісно нової моделі громадянського суспільства, яке поєднуватиме національні, державні, загальнолюдські вартості. Адже забезпечення громадянських прав, комфортне соціально-політичне, культурне, духовне самопочуття національних меншин вирішуватиметься за умов, коли український етнос в етнополітичній ніші займатиме у всіх сферах належне місце згідно зі своїм статусом, як суб'єкта державно-політичного самовизначення. А ідея української Вітчизни і патріотизму має стати головною і суспільнооб'єднуючою для всіх» (Г.Філіпчук, 2002, с.7).

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, у статті узагальнено теоретичні підходи до проблеми національно-патріотичного виховання зростаючої особистості; наголошено тезу про вагомість використання досвіду скаутських організацій, як такого, що максимально сприяє самовизначенню й самореалізації україноцентричного вихованця, патріота, який усвідомлює потребу жертвовної праці на благо свого народу, відповідальність за його майбутнє, готовність стати на захист його безпеки та національних інтересів.

До особливостей організації національно-патріотичного виховання в умовах викликів сучасності відносимо:

- потребу чіткої окресленості теретико-методологічних підходів до змісту національно-патріотичного виховання;

- викорінення рудиментів радянщини, явищ псевдопатріотизму (перцепція патріотичного виховання виключно в етнонародному чи неорадянському вимірі, усереднений підхід до особистості, ідеологічні акценти полікультурності й толерантності; хвороби національної пам'яті, подвійні

стандарти в мовному питанні, українофобство, патріотизм як предмет ідеологічних спекуляцій тощо);

- активізація роботи з військово-патріотичного напрямку, зорієнтованого на взірці справжнього патріотизму: героїчні традиції княжої доби, козацької педагогіки, приклад мужності героїв Крут, українських повстанців, учасників новітніх революційних подій, спротиву московській агресії тощо;

- на тлі сплеску патріотичних почуттів активізація внутрішнього, морального світу особистості, світоглядних пріоритетів у розуміння добра і зла,

- опора на милосердя, участь у волонтерській діяльності як складовій частині національно-патріотичного виховання: допомога ЗСУ, пораненим, родинам загиблих, переселенцям, покинутим тваринам; розвінчування фейків ворожої пропаганди, інформування через комп'ютерні мережі світової спільноти про злочини рашистів в Україні;

- продумана система виховних впливів на особистість, плекання її мовно-ментальної стійкості, оновлення програми національного виховання, здорового патріотизму (І. Франко) українського суспільства на україноцентричних засадах.

Розглянуті питання мети, завдань, засобів національно-патріотичного виховання на сучасному етапі не вичерпують багатогранних аспектів означеної проблеми. Перспективи подальших розвідок вбачаємо у дослідженні генези методологічних підходів до національно-патріотичного виховання; шляхів викорінення стереотипів радянської ідеологічної системи та актуалізації національно-патріотичного виховання в умовах воєнного стану; оптимального використання засобів української народної педагогіки, досвіду виховання скаутських організацій в освітньому процесі сучасної України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Пустовіт, Г. (2013). *Позашкільна освіта і виховання: підручник*. Київ: Педагогічна думка, 272 с.

Касьянов Г.В. (1999). *Теорії нації та націоналізму: Монографія*. Київ: Либідь, 352 с.

Чепіга, Я. *Національне виховання. Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX - XX ст.): Хрестоматія. Упоряд.: Л.Д. Березівська та ін. (2003). К.: Наук. світ, С. 191-208. 418 с.*

Нова українська школа. (2016) [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://drive.google.com/file/d/1aJCZ_Vy1qlMhalPC3y4_vKgV-mB_aVry/view (дата звернення 5.05.2023).

Руденко Ю. Д. (2019). *Етнопедagogічні засади і національно-духовні цінності Нової української школи. Етнодизайн у контексті українського національного відродження та європейської інтеграції. Кн. 2 : зб. наук. праць / редкол. : гол. ред. М. І. Степаненко, упоряд. і відп. ред. Є. А. Антонович, В. П. Титаренко та ін. Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка С. 17-21. [Електронний ресурс]. Режим доступу: URI: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/15135>*

Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. Наказ Міністерства освіти і науки України 06 червня 2022 року № 527. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://lpnu.ua/viddil-molodizhnoi-polityky-ta-sotsialnoho-rozvytku/kontsepsiia-natsionalno-patriotychnoho> (дата звернення 5.05.2023).

Бех І. Д. (2018) *Патріотично-громадянська іпостась особистості. Особистість на шляху до духовних цінностей: монографія. Київ – Чернівці: Букрек, С. 148-178. 320 с.*

Лісовець О. В. (2011) *Скаутський рух в Україні. Теорія і методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями України : навч. посіб. К.: ВЦ «Академія». С.73-94.*

Філіпчук Г. Г. (2002) *Громадянське суспільство: освіта, етнокультура, етнополітика: монографія. Чернівці: Зелена Буковина, 488 с.*

REFERENCES

Pustovit, H. (2013). *Pozashkilna osvita i vykhovannia: pidruchnyk. Kyiv: Pedahohichna dumka, 272 s.*

Kasianov H.V. (1999). *Teorii natsii ta natsionalizmu: Monohrafiia. Kyiv: Lybid, 352 s.*

Чепіга, Я. *Natsionalne vykhovannia. Malovidomi pershodzherela ukrainskoi pedahohiky (druha polovyna KhIKh - KhKh st.): Khrestomatiia. Uporiad.: L.D. Berezivska ta in. (2003). K.: Nauk. svit, S. 191-208. 418 s.*

Nova ukrainska shkola. (2016) [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu : https://drive.google.com/file/d/1aJCZ_Vy1qlMhalPC3y4_vKgV-mB_aVry/view

Rudenko Yu. D. (2019). *Etnopedahohichni zasady i natsionalno-dukhovni tsinnosti Novoi ukrainskoi shkoly. Etnodyzain u konteksti ukrainskoho natsionalnoho vidrodzhennia ta yevropeiskoi intehtratsii. Kн. 2 : zб. nauk. prats / redkol. : hol. red. M. I. Stepanenko, uporiad. i vidp. red. Ye. A. Antonovych, V. P. Tytarenko ta in. Poltava : PNPu imeni V.H. Korolenka S. 17-21. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: URI: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/15135>*

Kontsepsiia natsionalno-patriotychnoho vykhovannia v systemi osvity Ukrainy. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy 06 chervnia 2022 roku № 527. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://lpnu.ua/viddil-molodizhnoi-polityky-ta-sotsialnoho-rozvytku/kontsepsiia-natsionalno-patriotychnoho>

Bekh I. D. (2018) *Patriotychno-hromadianska ipostas osobystosti. Osobystist na shliakhu do dukhovnykh tsinnostei: monohrafiia. Kyiv – Chernivtsi: Bukrek, S. 148-178. 320 s.*

Lisovets O. V. (2011) Skautskyi rukh v Ukraini. Teoriia i metodyka roboty z dytiachymy ta molodizhnymy orhanizatsiiamy Ukrainy : navch. posib. K.: VTs «Akademiiia». S.73-94.

Filipchuk H. H. (2002) Hromadianske suspilstvo: osvita, etnokultura, etnopolityka: monohrafiia. Chernivtsi: Zelena Bukovyna, 488 s.

NATIONAL - PATRIOTIC EDUCATION IN THE FACE OF CONTEMPORARY CHALLENGES

Romanyuk Svitlana

doctor of pedagogical sciences, professor,
head of the department of pedagogy
and methods of primary education
Chernivtsi National University
named after Yury Fedkovich
<https://orcid.org/0000-0002-9905-8880>
s.romaniuk@chnu.edu.ua

Maftyn Larysa

candidate of philological sciences,
associate professor Department of Pedagogy
and methods of primary education
Chernivtsi National University
named after Yury Fedkovich
ORCID: 0000-0003-1458-9277
e-mail: l.maftyn@chnu.edu.ua
Chernivtsi, Ukraine

Abstract. The article is devoted to the problem of national-patriotic education of a growing personality in the conditions of the latest challenges that actualize Ukraine-centered orientations, directing to the search for new ways of developing national consciousness, active citizenship, ethnic patriotism as a personal quality. The authors have analyzed the problem of national-patriotic education of a growing personality in the history of national pedagogical thought; the educational experience of scout organizations has been updated as such that maximally contribute to the formation of a nationally conscious student, a patriot of his country, with a sense of duty and responsibility for the future of the Motherland, ready to work for its benefit and, if necessary, to defend its security and national interests.

The peculiarities of national-patriotic education in the conditions of modern challenges are revealed: the need for a clear definition theoretical and methodological approaches to the content of national-patriotic education; eradication of vestiges of Sovietism, the phenomena of pseudo-patriotism; intensification of work in the military-patriotic area; participation in volunteering; a well-thought-out system of educational influences on the personality; fostering linguistic and mental stability, updating the program of national-patriotic education on Ukraine-centric principles.

Key words: education, modernization of education, national-patriotic education, growing personality, national consciousness, identity, Ukraine-centrism.

Стаття надійшла до редакції 10.05. 2023 р.